

ders op Malta nog op ontzet gehoopt, maar toen de beloofde hulp steeds uitbleef, stelden ze er zich op in, het vuile werk helemaal zelf te moeten opknappen. En dat hebben ze in feite ook gedaan, want de ontzettingstroepen hoefden niets anders meer te doen dan na één hevig gevecht de toch al verzwakte en gedemoraliseerde Turken definitief op de vlucht te jagen. Sultan Soleyman's krijgsmacht was verslagen, de Johannieten hadden Malta weten te behouden.

Grootmeester Jean de la Valette, die het beleg nog drie jaar overleefde, werd al bij zijn leven een legendarische figuur in Europa. Het sprak vanzelf dat naar hem de nieuwe stad werd genoemd die de ridders dadelijk in 1566 op Sciberras begonnen te bouwen, een stad veel groter en sterker dan Birgu en nog veel beter dan dit in staat een nieuw beleg te doorstaan. Maar dat nieuwe beleg is niet gekomen, want daarvoor hadden de Turken de schrik goed te pakken gekregen. In die tijd ontstond een Griekse ballade die in de hele Middellandse Zee gezongen werd en waarvan enkele regels luiden:

„Malta van goud, Malta van zilver, Malta van kostbaar metaal,
We zullen je niet nemen,
Zelfs al was je zo zacht als een pompoen,
Zelfs al was je alleen maar beschermd door een uieschil.”

Een geweldig spannend modern boek over dit beleg met veel meer details dan hier konden worden gegeven en gebaseerd op de historische bronnen is het werk van Ernle Bradford, *The great Siege, Malta 1565*; Penguin Book 2106, 1964.

EMPORION

EMPORIAE

AMPURIAS

door **J. J. WITKAM**
lid afdeling Leiden I

In het noorden van Spanje, op enige tientallen kilometers van de Franse grens ligt het dorpje San Martin de Ampurias. De geschiedenis van dit dorpje gaat terug tot omstreeks 700 voor Chr. Achtereenvolgens hebben er de Kelten, de Iberiërs, de Grieken, de Romeinen en de West-Goten een nederzetting gebouwd.

Het belang van dit nu ogenschijnlijk zo onbelangrijke plaatsje voor onze westerse beschaving is reusachtig groot. Reeds de Grieken beschouwden hun Emporion als het centrum van hun handel en culterele invloed in Spanje. Door de Romeinen werd Emporiae gebruikt als militaire basis om van daaruit Spanje verder binnen te dringen. Scipio, de overwinnaar in de Tweede Pu-

Poort in de muur om de Romeinse stad, tevens het begin van de met zuilen omgeven hoofdstraat, die de stad dwars door midden sneed.

nische oorlog, ontscheepte hier zijn troepen, toen hij, als opvolger van zijn gesneuvelde vader en oom, het opperbevel in Spanje op zich had genomen. (Livius XXVI, 19). Hier werd een van de eerste Christelijke kerken van Spanje gebouwd. Al met al kan Ampurias beschouwd worden als de verbinding van het Spanje uit de Oudheid en dat van nu en tevens als de toegangspoort van de Griekse en Romeinse beschaving in Europa. Gedurende vele eeuwen, tijdens vele oorlogen, economische crises en de grote volksverhuizing bleef deze stad, als haast de enig overgebleven beschaafde, tot de invallen van de Arabieren bestaan. Via Emporion deden het alfabet en het muntstelsel hun intrede in West-Europa. Voor de Spaanse archeologie is Ampurias van groot belang door de coincidentie van Grieks en inheems aardewerk, waardoor dit laatste aan een nauwkeurige chronologie onderworpen kan worden. Over de stichting van Emporion is weinig bekend, zoals overigens over alle Griekse kolonies in Spanje en Zuid-Frankrijk. Al vroeg werden de westelijke Middellandse-Zee-kusten ontdekt door „beschaafde” volkeren uit de Oriënt, die op zoek waren naar kostbare metalen, zoals koper en tin. Voordat de Phoeniciërs en de Grieken hier kwamen en als eersten deze kusten koloniseerden, waren er al andere zeevaarders geweest blijkens Egyptische vondsten bij Fuente Alamo in Zuid-Spanje, die te dateren zijn uit de periode van Toet-Ank-Amon (\pm 1400 voor Christus). Tengevolge van andere opgravingen (o.a. te Malaga) is het nu ook zeker, dat omstreeks de achtste eeuw voor

Christus zeevaarders met handelswaar uit Euboia, Rhodos en Kreta aan de Spaanse kusten zijn geweest.

De stichting van Emporion is te danken aan de Grieken van Phocaea, een Griekse kolonie in Klein-Azië. De enige rivalen, van wie zij iets te duchten hadden, waren de Phoeniciërs uit Tyrus, die o.a. Carthago gesticht hebben. Tijdens de stichting van Emporion waren de voornaamste Griekse handelsplaatsen en bases Massilia (het tegenwoordige Marseille) en Alalia (op de zuidpunt van Corsica). Deze zijn ongeveer 600 voor Chr. gesticht.

Daar de Carthagers Zuid-Spanje en de Straat van Gibraltar al min of meer in hun bezit hadden, werden de Grieken gedwongen hun kolonisatie te beperken tot Noord-Spanje en Zuid-Frankrijk. In 575 werd de positie van de Griekse kolonies nog meer in gevaar gebracht, omdat in dat jaar de bevolking van Carthago zich sterk uitbreidde nadat de moederstad door Nebucadnezar veroverd en vernietigd was. Hierdoor was de Phoenicische macht dichter bij de Griekse handelsposten, die tegenover Carthago toch al in de minderheid waren. Toen echter Cyrus omstreeks 540 Phocaea veroverde en verwoestte, trokken de meeste inwoners naar de destijds belangrijkste basis van Phocaea, Alalia op Corsica. Zo kwamen beide rivalen dus dicht bij elkaar te wonen, zowel wat betreft de moedersteden als de koloniën, wat onvermijdelijk op ruzie en oorlog uit moest lopen.

Hoewel de Grieken volgens Herodotus (I, 166) de verenigde vloten van de Carthagers en de Etrusken versloegen in de zeestraat tussen Corsica en Sardinië, verlieten ze toch na enige tijd Alalia; hierdoor verloren ze het verbindingspunt tussen hun kolonies in Noord-Spanje en Zuid-Frankrijk en hun kolonies in Zuid-Italië.

De Griekse naam Emporion (Ned.: stapelplaats) zegt genoeg over het wezen van de stad. In de Romeinse tijd zijn nog meer van dit soort handelsposten gebouwd met dezelfde naam, Emporion, Emporium of Emporiae. (bij de Donau-omgeving, in Macedonië, op Sicilië en in Campanië; vgl. ook Vitruvius V, 12, 1 en Livius XXI, 57).

Door opgravingen van een Griekse necropolis op een rots dicht bij de kust, genaamd „El Portichol”, is gebleken, dat de Grieken al omstreeks 550 in Emporion gevestigd waren. Het is waarschijnlijk zoals iedere Griekse kolonie gesticht aan een baai met natuurlijke bescherming, in casu de Rio Ter, waarvan de loop destijds noordelijker was dan nu. (voor het stichten van een Griekse kolonie vgl. ook Thucydides I, 24).

Al gauw waren de Grieken uit hun eerste nederzetting (de zgn. Palaiapolis) gegroeid en stichtten ze enige honderden meters zuidwaarts, aan de overkant van de haven een nieuwe, grotere, stad, de zgn. Neapolis. Na 540 (verwoesting van Phocaea) en 535 (slag bij Alalia) zal Emporion door een reusachtige toeloop van vluchtelingen flink gegroeid zijn.

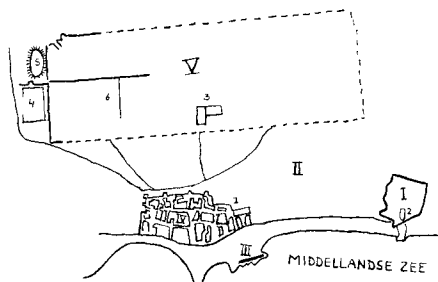
Uit die tijd moet ook het ontstaan van de Neapolis stammen. Op de plaats van de Neapolis en ook nog daarbuiten stond reeds een Keltisch-Iberische nederzetting, Indica genaamd, die later volledig is opgegaan in het Romeinse Emporiae.

Volgens Livius (XXXIV, 3) was de verstandhouding tussen de Grieken en Romeinen enerzijds en de Kelten anderzijds niet al te best. Beide bevolkingsgroepen leefden strikt gescheiden en in voortdurende waakzaamheid jegens elkaar. Na de overwinning van Caesar op Pompeius werd de Spaanse stad, voor zover die nog als een los onderdeel van Emporiae bestond, omgeschapen in een volledig beschaafde Romeinse stad. Toen moet het ook met Emporion als onafhankelijke stadstaat gedaan geweest zijn, is de naam veranderd in Emporiae en is de stad met haar omliggende gebied toegevoegd aan het

Romeinse Rijk. Over de regering van Emporion weten we in het geheel niets. We kunnen slechts gissen, dat de regering dezelfde is geweest als in de zustersteden van Emporion, nl. een oligarchie. (Vgl. hierover ook Strabo IV, 15; cap. 179 en Valerius Maximus II, 6-7).

De uiteindelijke verwoesting van Emporiae, dat al veel te lijden had gehad tijdens de grote volksverhuizing van de West-Goten, moet tijdens de Arabische invasie plaats gehad hebben. Na de val van het Romeinse Rijk werd alleen nog maar de Romeinse stad bewoond: de Palaiaapolis en de Neapolis waren toen al verlaten.

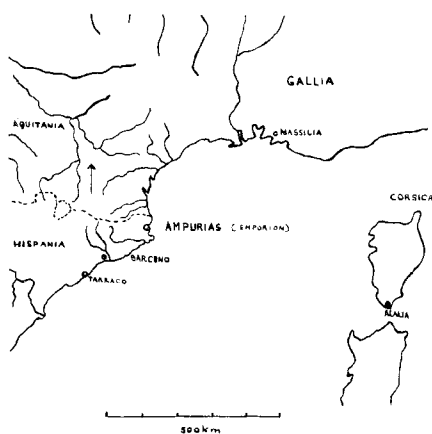
Sedert het begin van de opgravingen (1908) is er een museum waar men afgietsels van de voornaamste vondsten, reconstructies en maquettes ten toon stelt. De meeste en de meest fraaie vondsten zijn in het archeologisch museum van Barcelona te bezichtigen: Iberisch-Grieks, Keltisch, Grieks, Hellenistisch en Romeins aardewerk, een witmarmeren Asklepiosbeeld, een marmeren kop Christelijke basiliek, zijn in het stadsbeeld bewaard gebleven de Griekse van Aphrodite en de ijzeren spankast van een katapult. Naast de opgegraven Asklepiostempel, Jupiter Serapis-tempel, amphitheater, palaestra en de vroeghavenmuur, de cyclopmuren van de Neapolis en de vierkante wachttore.

Boven links:

Emporiae, zoals tot nu toe is blootgelegd.

- I San Martin de Ampurias, de vroegere Palalapolis.
- II Het terrein van de vroegere haven, tegenwoordig door aanslibbingen akkerland.
- III Grieks—Romeins kademuur.
- IV De Neapolis.
- V De Romeinse stad Emporiae.
- 1 De plaats, waar het plaatselijk museum staat.
- 2 De vestingkerk van SanMartin, waarnaast gegraven wordt.
- 3 De twee Romeinse villu's, waarin prachtige mozaïeken en fragmenten van fresco's zijn ontdekt.
- 4 De Palaestra.
- 5 Het Amphitheater.
- 6 Op deze plaats wordt sinds enkele jaren de Romeinse stad systematisch opgegraven.

Beneden links:

*Emporion en omgeving
(tekening Froukje Boorsma)*

Literatuur :

- Prof. Dr. Martin Almagro — El Anfiteatro y la Palaestra de Ampurias, in het tijdschrift „Ampurias”, XVII — XVIII, pp 1-26.
id. Ampurias, Historia de la Ciudad y Guia de las excavaciones, Barcelona 1959; hiervan bestaan ook Engelse, Franse en Duitse edities.
id. La Necropolis de Ampurias, vol II, Barcelona 1955, laminas 1 en 5.
- Prof. Dr. Eduardo Ripoll — Inauguracion del museo monografico de Ampurias, in het tijdschrift „Ampurias”, XXII—XXIII, p. 382.
- J. Gudiol — Nocions d'Arqueologia sagrada catalana, vol I, pp. 50-27.

Verder nog vele andere kleinere artikelen van professor Almagro, de leider van de opgravingen sinds 1939, directeur van het plaatselijk museum van Ampurias, het Archeologisch Museum van Barcelona en dat van Cuenca en tevens hoogleraar in de archeologie aan de universiteit van Madrid en leider van vele opgravingen in Spanje.

De goudschat van Beilen

Prof. A. N. ZADOKS JOSEPHUS JITTA

De na-oorlogse jaren zijn rijk geweest aan archeologische vondsten. Dit was niet alleen te danken aan systematische opgravingen en ijverig speurwerk, maar ook wel eens aan het het blote toeval. Van zulke toevalsvondsten is die van de goudschat van Beilen wel het meest spectaculair *).

Bij de bouw van de Ambachtsschool te Beilen (Dr.) werden op 31 maart 1955 vijf gouden halsringen, een gouden armband en vier Romeinse gouden munten gevonden. Zorgvuldig afschaven en doorzoeken van de grond door het ijlings gewaarschuwde Biologisch Archeologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen bracht noch achttien andere munten aan het licht. Deze bleken alle uit de periode 364—395 te stammen. De jongste, van keizer Honorius, waren geheel gaaf en ongebruikt. Daardoor was de datering gegeven en wel in de allerlaatste jaren vóór 400. Bovendien bleek hieruit direct contact met het Romeinse rijk. Inderdaad weten wij, dat in de tweede helft van de 4e eeuw keizer Valentinianus en zijn opvolgers maatregelen namen om de rijksgrens in het noorden te bevestigen: één van de te baat genomen middelen was de barbaarse stamhoofden met goud voor zich te winnen. Wij weten ook, dat deze pogingen hebben gefaald en de invallen der barbaren niet te stuiten waren; de Beiler eigenaar heeft dan ook niet de kans gekregen om zijn verborgen schat weer op te graven.

De goudschat was gevonden in aangevoerde grond en dat bracht al dadelijk problemen mee, n.l. de werkelijke herkomst en het eigendomsrecht. Informatie ter plaatse en onderzoek van de samenstelling van de grond wezen tenslotte de plaats van herkomst nauwkeurig aan, op het Domo-terrein ten noorden van

FIBWILA

NJBG-CONGRES '65:
AFBRAAK

OF RESTAURATIE?

ORGAAN VAN DE NEDERLANDSE JEUGDBOND TER BESTUDERING
VAN DE GESCHIEDENIS
SEPTEMBER T/M DECEMBER 1965 6e JAARGANG No. 4-5